

Vestfold Arbeiderparti
Årsmøte 14.-15.2 1987

Med forbehold om endringer

Statsminister
Gro Harlem Brundtland

SPERRET til 15.2 kl 1000

DEN POLITISKE SITUASJON

Det er nå ni måneder siden Arbeiderpartiet overtok regjeringsansvaret, faktisk et fullgått svangerskap. Om kort tid skal vi markere Arbeiderpartiets 100 års jubileum. Det sier mye om styrken og livskraften hos 100-åringen at det igjen er Arbeiderpartiet som har fått den krevende oppgave å lede landet ut av en økonomisk krisesituasjon.

En oppgave overskygger nå de fleste andre: Å føre landet ut av den økonomiske krisen. Vi må få balanse i økonomien, og legge nytt grunnlag for nyskapning og vekst. Bare slik kan vi sikre viktige verdier.

Vi tar det som en inspirasjon og en tillitserklæring at det er Arbeiderpartiet som må trå til, i krise og vanskelige tider. Det kaller på det beste i arbeiderbevegelsens tradisjoner - evnen til samfunnskritikk og vilje til reformer. Slik skal vi vise veien framover. Vår oppgave, i alle ledd av parti og fagbevegelse, er å stake ut en ny kurs.

På terskelen til sosialdemokratiets neste århundre skal vi også gå løs på den utfordrende oppgaven å reformere velferds-samfunnet. Bare slik kan vi trygge det. Vi skal finne løsninger på de nye hverdagsproblemene - for småbarnsfamiliene, for de unge boligsøkende, for de eldre, for de som tar utdanning. Vi skal sette nytt søkelys på fordelingspolitikken, på levekår og grunnlaget for vekst og fremgang.

De skritt som tas i dag er med på å bestemme utviklingen langt inn i 1990-årene. Regjeringsansvaret har gitt oss større

muligheter til å prege det norske samfunnet og til å ivareta viktige verdier og mål.

1. mai-parolen i fjor var - "Tid for reformer". Demonstrasjonsdagen falt sammen med regjeringsskiftet, som var utløst av den økonomiske krisen og av handlingslammelsen på borgerlig side. Da forsøkte man å stemple oss som uansvarlige. Det var ikke råd til reformer. Men da har man mistet hovedpoenget.

For hva har de økonomiske problemene vist? Jo, at krisetid nettopp er reformtid. I skattepolitikken, i fordelingspolitikken, i næringspolitikken, og i distriktspolitikken.

Trangere økonomi setter enda større krav til oppfinnsomhet, til en rettferdig fordeling og til en mest mulig fremtidsrettet bruk av ressursene. Da er det enda viktigere hvilke verdier som ligger til grunn for prioriteringene.

På alle områder må vi reise spørsmålet om vi bruker ressursene på en best mulig måte. Er de fleste pengene der problemene er størst? Er de der hvor fremtidsmulighetene er best? Er vi bundet opp i ordninger som skulle løse 50- og 60-åras problemer? Det er en slik debatt vi må reise for å skape ny giv, sikre handlefrihet for å skape en ny og bedre hverdag.

Mye er endret siden mai måned, og nye muligheter er skapt. Det er Arbeiderpartiets program og prioriteringer som nå danner tyngdepunktet.

Regjeringen har i all hovedsak fått flertall for en ny politikk.

Vi har lagt en kurs som har fått flertall i Stortinget, og som betyr at de som har mest må bære de tyngste bøkene. Skatteopplegget har fått en klart utjevneende virkning mellom høye og lave inntekter og smutthull i skattesystemet er tettet igjen.

Høyres angrep på fellesforbruket er blitt avvist. Dette var et viktig underliggende tema bak regjeringsskiftet i 1986.

Høyres alternativ var ytterligere å svekke grunnlaget for fellesforbruket gjennom større fradragmuligheter og mindre skatteinntekter, til tross for fallet i oljeinntektene.

Vi har maktet å sikre velferdssamfunnet i en vanskelig tid. Kommunenes og fylkenes økonomi er skjermet mot nedskjæringer.

Det er lagt et nytt grunnlag for å motvirke flyttestrømmen og igjen skape vekst og optimisme i distriktene.

Vi har bidratt til nyskapning og omstilling i fastlands-Norges næringsliv gjennom en økt satsing på forskning og utdanning. Vi har bedret studiefinansieringen.

Vi har også fått plass til reformer som forlenget svangerskaps- permisjon, og vi har lagt grunnlaget for at barnehageutbyggingen kan økes.

Vi har bragt i havn Trollavtalen. Her er det lagt ned et betydelig arbeid fra Regjeringens side, hvor vi lykkes med å få iland en avtale med store perspektiver, økonomisk, næringspolitisk og utenrikspolitisk.

Utviklingen etter regjeringsskiftet har bekreftet at det ikke er noe realistisk alternativ til en regjering utgått av Arbeiderpartiet. Avisen Vårt Land slo nylig fast at avstanden mellom sentrum og Høyre aldri har vært større enn sist høst. Foran regjeringsskiftene i 1965 og 1981 skjedde det en utvikling hvor de borgerlige partiene sto sammen i stadig flere saker i Stortinget. Nå har utviklingen vært den motsatte.

Bakgrunnen finnes i fem års borgerlig regjeringssamarbeid. Regjeringen Borten varste ikke lenger, den heller. Regjeringen Willoch var preget av intern strid og tautrekking, etter en valgårsboom som har kostet oss alle dyrt.

Etter oljeprisfallet var det ingen vei utenom å måtte se de dystre realitetene i øynene. Hva det krevde, og hvordan, var de ikke istand til å komme til enighet om.

Det førte til krisen. De var nådd til veis ende. Med ulike motiver forlot de regjeringskontorene.

- Går de inn igjen, blir det påny med ulike motiver, og med ulike politiske holdninger og mål.
- Derfor må vi ta ansvaret og peke ut den fremsynte veien fremover.

Da trenger vi samarbeid og felles løft, og en samlet arbeiderbevegelse som har evnen og vilje til å stake ut kursen. Det er slik vi alltid har tatt nye skritt, og vært i stand til å få med oss andre.

Striden om hvem som hadde ansvaret for den borgerlige handlingslammelsen og sammenbruddet i og med regjeringsskrisen ifjor vår fortsetter. Det gjør også striden om hvilken politikk som nå bør føres, og hva som skulle være et reelt, samlende og holdbart alternativ til Arbeiderpartiets regjering.

Den mest nøkterne holdning finner vi i Senterpartiet. Johan J. Jakobsen sier det like ut, som sant er, at det verste som kan skje er at vi får en ustabil og svakt fundert regjering, slik at en ny tre-parti-regjering bare blir en døgnflue. Jeg kunne tilføye at plagene for de tre, med det fjerde benet, på den borgerlige regjeringsskrakken, ikke er noe mindre idag, enn de var den dystre valgnatten i september '85, da Willoch mistet sitt regjeringsflertall.

Sistnevnte yter stadig sine bidrag også til den borgerlige krangelen. Han skyver nå ansvaret fra seg, i likhet med den tidligere finansminister, som sa han undertegnet budsjettet med påholden penn. Willoch hevder at de to mellompartiene begikk avtalebrudd, og at det forklarer den økonomiske miseren han etterlot seg.

I en slik situasjon er det taktiske spillet vi stadig opplever for å holde forventningene om et regjeringsskifte oppe - direkte uansvarlig. For det spill vi ser virker ikke bare innad i partirekkene eller overfor velgerne. Det har også en virkning på de mange som er med og påvirker landets økonomiske utvikling, hjemme og ute. Et stadig spill om regjeringsskifte bidrar til å svekke tilliten til styringen av norsk økonomi -

og det svekker mulighetene for å komme ut av problemene.

Tiden krever nå ansvar og handlekraft. Da er det ikke tilstrekkelig, at regjeringen alene bidrar i en så vanskelig økonomisk og parlamentarisk situasjon.

Økonomi

Det er ingen vei utenom de virkelige problemene, uansett hvor ubehagelig de måtte være. Jobben å rette opp svakhetene, den må vi gjøre sammen.

Den økonomiske krisen har bygget seg opp over flere år. Vi har som nasjon brukt langt mer enn vi produserer. Vi har kjøpt langt mer fra utlandet enn det vi greier å selge til utlandet. Vi har levd på forskudd, lånt til import og til et skjevt fordelt privat forbruk. Vi har skjøvet regningen foran oss.

I tillegg har vi mistet store oljeinntekter.

Norges driftsbalanse ble forverret med nesten 60 mrd. kroner fra 1985 til 1986, fra et overskudd på 26 mrd. kroner til et underskudd på 33 mrd. kroner. Vi må regne med store driftsunderskudd også i de nærmeste årene. Tross gunstig utgangssituasjon, med forholdsvis lav utenlandsgjeld, er derfor den utenriksøkonomisk handlefriheten nå sterkt begrenset.

Ekstrainntektene som følge av økte oljepriser til 18 dollar pr. fat kommer selvsagt godt med, men de løser på ingen måte de utenriksøkonomiske balanseproblemer. Selv med en slik oljepris vil underskuddet i utenrikshandelen kunne bli på mer enn 30 mrd. kroner i 1987. Det svarer til 20 000 kroner pr. husholdning.

Behovet for en ny kurs blir understreket også i den analyse av norsk økonomi som Statistisk Sentralbyrå nylig ga i rapporten "Økonomisk Utsyn". Byrået peker på at vi nå trenger endringer i skattesystemet, at det må føres en stram økonomisk politikk, kombinert med tiltak for omstilling og en bedre bruk av ressursene.

Det er nettopp en slik linje Regjeringen har trukket opp. Det er en slik linje vi må fortsette på.

Hva er det Høyre vil ? Jo, de vil vende tilbake til den politikk som ble ført fra 1981 til 1986 - og som ikke løste problemene med for sterk kostnadsutvikling, for lav eksport og for høy prisstigning. I "Økonomisk Utsyn" sies det rett ut at "mer bekymringsfullt - enn oljeprisfallet - er enkelte selvforskyldte trekk ved den økonomiske utvikling de senere år". Utviklingen med for høy kostnadsvekst ble under den forrige regjering "forsøkt korrigert med en serie små devalueringer som har medvirket til å gjøre Norge til et høyinflasjonsland med en neste forutsigbar valutakursutvikling."

Vi har startet oppryddingen, lagt om kursen og tatt de første skritt ut av problemene. Men fortsatt gjenstår mye.

Skal vi løse de grunnleggende problemene som gjør oss så utsatte, krever det felles innsats. Derfor legger Regjeringen så stor vekt på en rettferdig fordeling og en bedre balanse mellom utvikling i de sentrale strøk og i distriktene.

De siste 10-15 årene har vi internasjonalt mange eksempler på land som har hatt liknende økonomiske problemer. Mange land valgte å løse slike problemer ensidig ved å stramme til den økonomiske politikken. På den måten klarte de - som de måtte - å redusere importen og pris- og kostnadsveksten. Men hva var prisen ? Masse-arbeidsledighet.

En slik linje er ikke akseptabel for oss. Men, dette er samtidig en holdning som krever noe av oss - og som vi må ta konsekvensene av.

Vi må velge en annen vei. Vi må velge en linje hvor vi kan bedre konkurranseevnen, dempe prisstigningen og bedre utenriksøkonomien uten å gå veien om masse-arbeidsledighet.

Skal vi unngå en situasjon der vi ikke har noe alternativ til en langt mer hardhent tilstramning, er det derfor helt

nødvendig at alle er med på det skippertak som nå må tas.

Inntektsoppgjøret

Utdangspunktet foran vårens inntektsoppgjør er klart. Det er alt blitt tatt ut en større inntektsvekst enn hva det er økonomisk dekning for. Det beste ville derfor være om vi kunne bli enige om et null-oppgjør. Men et slikt null-oppgjør kan ikke bare omfatte de fagorganiserte. Også de gruppene som ikke er omfattet av tariffavtalene må avstå fra lønnstillegg. Regjeringen vil for sin del arbeide med tiltak som bidrar til at dette kan gjennomføres.

Om inntektsoppgjøret ikke blir gjennomført som forutsatt, vil tilliten til kronen igjen kunne bli svekket. Dette vil gi ny uro i valutamarkedet, og gjøre det nødvendig igjen å øke renten. Et moderat oppgjør vil derimot bidra til å gjenreise balansen og gjenopprette tilliten slik at renten kan senkes.

Store lønnstillegg vil på tilsvarende vis forsterke prisstigningen ytterligere.

Norsk økonomi er i dag i en unntakssituasjon som gjør at vi ikke kan gjennomføre et inntektsoppgjør etter tradisjonelt mønster. Det er nødvendig med et samarbeid om løsningene, og Regjeringen vil bidra til at det er mulig.

Vi vil legge avgjørende vekt på tiltak som bidrar til en rettferdig fordeling.

Det gjelder arbeidet med omleggingen av skattesystemet - hvor vi vil foreslå endringer som sikrer større rettferdighet både i fordelingen og når det gjelder fordelene ved rentefradraget. Vi vil gå videre med økt vekt på bruttoskatt og tetting av smutthull.

Det gjelder også i rentespørsmålet hvor vi vurderer tiltak med sikte på å skjerme boliglån mot høye renter og lette boligfinansieringen for de som skal inn på boligmarkedet. Her ser vi allerede en utvikling i riktig retning - etter

Regjeringens møte med bankene og ved at den økonomiske politikken gradvis skaper grunnlag for en lavere rente.

Alternativet til å løse kostnadsproblemene gjennom et inntektspolitisk samarbeide er innstramminger for å oppnå den nødvendige begrensning i vårt samlede forbruk, og da særlig i privat forbruk. Det vil gi svekket kjøpekraft, dårligere offentlige tilbud og vanskeligere situasjon på arbeidsmarkedet.

Vi overlater i så fall løsningen av problemene til andre krefter - som ikke har helheten for øye og som ikke ivaretar de viktigste verdiene. Det vil bety en utvikling som forsterker de problemer vi nå står oppe i og gjøre det vanskeligere å sikre både sysselsetting og velferd.

Det økonomiske opplegget

Vi må legge til grunn stramme økonomiske rammer også for 1988. Derfor må vi legge vekt på omfordeling og nytenkning. Vi må få mer ut av ressursene gjennom effektivisering og omlegging.

Vi er overbevist om at det er mulig for oss i fellesskap å komme gjennom den vanskelige situasjon vi er kommet opp i.

Regjeringen legger til grunn at vi må skjerme det offentlige forbruket. Sammenliknet med andre land, er ikke det offentlige forbruket i Norge høyt. Vi bruker derimot en større del av våre felles ressurser på overføringer - til næringer og til private. Slik er det blitt fordi vi har satt oss store mål for utjevning og rettferdig fordeling - og fordi vi lever i et langstrakt land med betydelige sosiale og geografiske fordelingsproblemer.

For å få rom for å skjerme det egentlige offentlige forbruket og for å øke innsatsen for nyskapning og omstilling - er det nødvendig å gå kritisk inn i overføringene. Vi må se på hvordan vi bruker ressursene, på alle områder. Ingen områder er spesielt utsett for reduksjoner, og ingen er unntatt fra en kritisk vurdering.

Denne tankegangen må gjelde like mye i privat som i offentlig sektor. Samspillet mellom offentlig og privat sektor er helt avgjørende for de resultater vi oppnår som nasjon, for det vi sammen skaper.

Vi må få til en bedre fordeling mellom distriktene og de sentrale strøk. Den sterke økningen i fraflyttingen i distriktene understreker behovet for en ny distriktpolitikk. Vi må støtte distriktene framfor enkelte næringer - og se på hvordan innsatsen bør være for å få størst mulig effekt, på sysselsetting og bosetting. Det er ikke tilstrekkelig å skape arbeidsplasser i distriktene, de som skal bo der krever også tilgang på barnehageplasser, helsetjenester og kulturliv.

Vi må bryte ned grenser som hindre fornuftig samarbeid mellom forskjellige myndighetsnivåer, næringer og sektorinteresser. Det gjelder både lokalt og sentralt.

Det er nødvendig med reformer på mange felter for å komme over på en mer fremsynt utvikling. Regjeringen tar derfor sikte på å legge fram for Stortinget en mer samlet strategi.

Et av de siste dokumenter Regjeringen Willoch sendte Stortinget var en kommentar til sitt eget langtidsprogram. Hovedinnholdet i den kommentaren var at nå var grunnlaget for Regjeringens eget langtidsprogram så totalt forandret - på grunn av den uforsvarlige veksten i det private forbruket og fallet i oljeprisene - at langtidsprogrammet ikke lenger kunne følges.

Et halvt år etter valget måtte den innrømme at vi likevel ikke var på rett vei - og at alt slett ikke gikk så mye bedre.

Ja, så usikker var situasjonen blitt - at Willoch-regjeringen ikke fant grunnlag for å si hva som måtte forandres. Grunnen var i virkeligheten revet unna det program den borgerlige regjeringen gikk til valg på - og den beskrivelse den selv ga av situasjonen etter fire års borgerlig politikk.

Nå er det tid for å se på helheten i den utfordring vi

står overfor, og se løsningen på de enkelte områder i sammenheng. Det vil gjøre det nødvendig - også for de partiene som er i opposisjon - å gi beskjed om hva som er alternativene til Regjeringens opplegg. Da er det ikke lenger nok å si hva man er imot - da må de også fortelle hva de i stedet er for.

Skatt

Et av de områdene som står høyest på Regjeringens reformprogram er skattepolitikken. Dagens skattesystem er både urettferdig og fører til sløsing med ressurser.

Gjennom de endringer som er vedtatt for inneværende år har vi tatt viktige skritt i retning av et bedre og mer rettferdig skattesystem - selv om mye fortsatt gjenstår. Vi har tettet igjen smutthull i skattesystemet og vi har begrenset mulighetene for de som i særlig grad utnytter svakhetene i skattesystemet til å unngå skatt selv om de har et høyt personlig forbruk. Også når det gjelder rentefradraget har vi tatt viktige skritt mot en mer rettferdig fradragordning og mot en ordning som gir bedre ressursbruk og styringsmuligheter.

Jeg tror faktisk det er mange som ikke er klar over hvor langt skritt vi har tatt i dette budsjettet. Tidligere var det slik at for de høyeste inntektene betalte stat og kommune faktisk så mye som 67 pst av renteutgiftene på lån. Gjennom overgangen til bruttoskatt og opphevelsen av 12G har vi redusert dette tallet til 56 pst, altså en reduksjon på 11 prosentenheter. For hver 10 000 kroner disse høyeste inntektene har i renteutgifter må de altså nå selv betale 1 100 kroner mer. Virkningen av fradraget er også blitt redusert for lave og middels inntekter, men på langt nær så mye. Der er virkningen av fradraget redusert med omlag 5 prosentenheter. Det har altså foregått en betydelig utjevning mellom høye og lave inntekter når det gjelder virkningen av fradraget.

Om kort tid vil Regjeringen legge fram en stortingsmelding om skattepolitikken. Meldingen vil bygge på de prinsipper for

reform av skattesystemet som ble trukket opp i det program Arbeiderpartiet gikk til valg på i 1985. I programmet ble det slått fast at vi ville redusere de urettferdige virkningene av rentefradraget gjennom en overgang til økt skatt på bruttoinntekten. Før valget sa vi klart fra om at et såkalt rentetak i tradisjonell forstand - det vil si at vi setter en bestemt grense for hvor stor del av den enkeltes renteutgifter som skal kunne trekkes fra inntekten på selvangivelsen - ikke vil komme på tale i denne stortingsperioden. Det vi sa før valget, er selvfølgelig forpliktende for oss fortsatt. Rentetak enten det er skrått eller flatt, lar seg dessuten ikke gjennomføre uten et system for deling av de næringsdrivendes inntekt i en lønnsdel og en næringsdel. Det lar seg ikke gjøre idag. Seks eller sju, forskjellige utvalg, har arbeidet med dette spørsmålet uten at man har funnet en tilfredsstillende måte å dele de næringsdrivendes inntekt på. Dette er noe vi vil arbeide videre med. Vi kommer likevel i skattemeldingen til å utrede forskjellige alternativer der rentefradragene får like stor betydning for den enkelte, uansett hvilken inntekt man har. Dette er også i samsvar med det Stortinget tidligere har bedt om. Men den faktiske situasjonen er at det i inneværende stortingsperiode ikke er aktuelt å innføre rentetak.

Regjeringen vil i stedet fortsette omleggingen av skattesystemet ved å øke bruttoskatten og minske skatten på nettoinntekt, slik at vi gradvis får gjennomført en helt nødvendig, og rettferdig omlegging.

Mye av debatten om skattereforarbeidet har hittil vært konsentrert om personbeskatningen. Men vi må være klar over at behovet for reformer er minst like stort når det gjelder bedriftene. Også bedriftsbeskatningen har betydelige fordelingsvirkninger og stor betydning for ressursbruk og investeringsbeslutninger i næringslivet. De grunnleggende svakhetene i bedriftsbeskatningen er langt på vei av samme karakter som i personbeskatningen. Vi har formelt meget høye skattesatser. Men med omfattende fradragordninger og avsetningsordninger, kan de næringsdrivende langt på vei unngå skatt selv om den reelle inntekten er meget høy. Systemet fører

ikke bare til en urimelig fordeling av skattebyrdene, men også til samfunnsmessig ufornuftig ressursbruk, og til at det gjøres lite lønnsomme investeringer sett fra et samfunnsmessig synspunkt. Dette må vi gjøre noe med. Norge har ingen grunn til å slå seg til ro med så svake resultater av et meget høyt investeringsnivå sett i en internasjonal sammenheng. Siktemålet også med dette reformarbeidet, må være å få regler som bidrar til en mer fornuftig bruk av våre ressurser, og som samtidig gir en mer rettferdig fordeling av skattebyrdene, og tetter igjen huller overfor nullskatteyttere. Også på dette området vil Regjeringen sette i gang et reformarbeid med stor kraft.

Det er ingen grunn til å legge skjul på at skattesystemet er komplisert å finne ut av for mange skatteyttere. Det var det nok mange som erfarte for et par uker siden, da de skrev selvangivelsen. Kompliserte regler er det vanskelig å komme utenom for de som har sammensatte inntekts- og formueforhold. Men for svært mange mennesker er det mulig å få til en betydelig forenkling som vil gjøre det langt lettere å fylle ut selvangivelsen. I den meldingen som om kort tid vil bli lagt fram, vil vi skissere et opplegg for en sterkt forenklet selvangivelse som bygger på bruk av EDB, både ved oppgaveinnhenting og behandling av selvangivelsene. Da vil det faktisk kunne bli mulig for mange mennesker å slippe å fylle ut selvangivelse i det hele tatt.

En slik forenklet selvangivelse vil ikke bare spare mange skatteyttere for arbeid og bekymringer. Sammen med utvidet bruk av EDB i hele ligningsetaten, vil det også spare ressurser som i stedet kan brukes til styrket kontroll av de selvangivelser der de store beløpene er å hente.

En slik omlegging av skattesystemet vil også være et avgjørende bidrag til å bringe rentenivået nedover. Den høye renten er nå det mest synlige utslag av den grunnleggende skjevhet som har utviklet seg i vår økonomi.

Vi løser ikke de virkelige problemene i økonomien hvis vi ikke er klar over hvordan de enkelte delene påvirker hverandre,

og gir de økonomiske helhetsvirkningene. Symptomene må fjernes ved å fjerne den grunnleggende ubalanse i økonomien. Det er dette arbeidet vi har tatt fatt på.

Hvis vi hadde unnlatt å leve så sterkt på forskudd de siste par årene, og hadde fått til mer i skatteomleggingen, ville vi heller ikke hatt et så høyt rentenivå.

Da vi hadde høye oljeinntekter og store overskudd i utenriksøkonomien, var ikke valutasituasjonen noe problem i denne forbindelse. Situasjonen var den motsatte av hva den er nå:

Det høye rentenivået i Norge gjorde at det faktisk var for mange som ønsket å plassere sine midler i Norge. Det måtte treffes tiltak for å motvirke for stor kapitalinngang til landet.

Nå er situasjonen at vi er tvunget til å ha en høy rente for å få nok kapitalinngang til å dekke det store underskuddet i utenriksøkonomien.

Så spør man hvorfor Arbeiderpartiet tidligere kunne foreslå at renten ble satt ned.

Svaret er at årsakene til det høye rentenivået ikke er de samme nå, og at mulighetene for å styre renten heller ikke er de samme.

Det er Regjeringens mål at renten må ned. Det høye rentenivået bidrar til økte boutgifter, det er en belastning for kommuner og fylker og det er en bremse på investeringene i næringslivet.

Ingen ville være gladere enn jeg, hvis problemet med den høye renten kunne løses ved at Regjeringen vedtok det. Da ville vi selvfølgelig gjort det.

Men hvis vi skal få til en varig rentenedgang, må vi handle ut fra virkeligheten slik den er i dag. Og i dagens virkelighet er det ikke mulig å bare sette ned renten uten å riskere nytt press mot kronen, med etterfølgende devaluering - og vi ville ikke har kommet nærmere en løsning av de grunnleggende problemene i norsk økonomi.

Norge trenger en løpende kapitalinngang for å finansiere driftsunderskuddet overfor utlandet. Dette gjør at handlefrihten i rentepolitikken er sterkt begrenset. Vi må holde det rentenivået som er nødvendig for å sikre kapitalinngangen. Hvilket rentenivå dette vil kreve vil avhenge av markedets tillit til den økonomiske politikken, slik vi fikk demonstrert før jul.

Det må understrekes at bakgrunnen for at renten på bankenes lån i Norges Bank ble økt fra 14 til 16 pst. i begynnelsen av desember ene og alene var situasjonen på valutamarkedet. Renten ble redusert igjen så snart som mulig; til 14,8 prosentenheter medio desember, til 14,5 pst. i januar og videre til 14,2 pst i forrige uke. Så snart valutasituasjonen tilsier det vil Norges Banks lånerenter bli ytterligere redusert. Vi forutsetter at bankene vil følge opp dette ved selv igjen å redusere sine renter, spesielt på lån til boligformål.

Vi på vår side vil bidra til at rentenivået framover ikke blir høyere enn strengt nødvendig for å forsvare kronekursen. Vi forstår godt at lønnstakernes organisasjoner er sterkt opptatt at rentenivåets betydning for utviklingen i de disponible realinntektene til forskjellige grupper. Men samtidig går det også en virkning den andre veien. Gjennomføringen av inntektsoppgjørene blir antakelig en av de faktorene som sterkest kommer til å påvirke valutamarkedene utover våren - og dermed hvilket rentenivå som blir nødvendig for å forsvare kronekursen. Et moderat oppgjør vil bidra vesentlig til et lavere rentenivå.

*

Vi står altså nå i den situasjon at vi av nasjonal-økonomiske grunner har et tvangsmessig høyt rentenivå.

Det spørsmålet vi da må stille oss er: Hva kan vi i denne situasjonen gjøre for å dempe virkningen for de som rammes hardest? Kan vi gjøre noe for at de kan slippe noe av den børa vi nå i fellesskap må bære?

Boligpolitikken de siste årene har i betydelig grad

forsterket problemene for unge som skal stifte bo for første gang. Både boligpriser, takster og renter har økt. Her står vi fortsatt foran en stor oppgave som både partiet og Regjeringen har satt høyt på dagsorden.

Utfordringen er å få til en omfordeling til fordel for de unge familiene som etablerer seg. Men da må vi se i øynene at vi som er etablerte må være med og gjøre dette mulig. Dette dreier seg om solidaritet mellom generasjonene.

I Arbeiderpartiets programarbeid var vi opptatt av dette problemet. Det kom til uttrykk gjennom punktet om å gi unge som etablerer seg med egen bolig for første gang mulighet for et særskilt boliglån på 100 000 kroner.

Selv i den vanskelige økonomiske situasjonen vi nå er i, vil Regjeringen legge vekt på tiltak for å hjelpe de unge familiene inn på boligmarkedet. Vi arbeider nå konkret med forslag til bedre ordninger nettopp på dette området.

På det møtet Regjeringen hadde med bankene understreket vi bl a dette problemet. Også bankene har et betydelig medansvar i situasjonen. Også de har et betydelig spillerom for egne handlinger innenfor de rammer som settes av myndighetenes og Norges Banks virkemidler.

Det er derfor viktig at også bankene bidrar til det felles løft som nå er nødvendig.

Bankene har gitt uttrykk for vilje til å medvirke. De er innstilt på å skjerme boliglån og finne nye ordninger som gjør vilkårene lettere for unge i etableringsfasen. Regjeringen vil med kraft følge opp dette, slik at bedre ordninger faktisk blir etablert. Vi har allerede sett at dette er begynt å virke. Det er gledelig å se at flere banker etter møtet har annonsert lavere rente på boliglån, spesielt for de unge.

Men - det er grunn til å etterlyse vilje også til samme tempo når det gjelder å sette renten ned, som vi før årsskiftet så, når det gjaldt å gå den andre veien.

Ved en renteoppgang øker både bankenes renteinntekter og

innlånskostnader. Finandepartementet vil nøye vurdere bankenes resultater og marginer for 1986. Regjeringen vil dessuten i løpet av våren fremme en proposisjon for Stortinget med tiltak som skal stimulere konkurranse i finansmarkedet.

Bankene bør ikke kreve gebyrer og provisjoner ved utlån som ikke kan knyttes til bankenes transaksjons- og administrasjonskostnader. Gebyrer og provisjoner som overstiger disse kostnadene, vil i realiteten være fordekte utlånsrenter. En slik fastsetting av gebyrer og provisjoner reduserer konkurransen ved at det blir vanskelig for folk å skifte bank. Vi vil vurdere nærmere hvordan en kan få et bedre samsvar mellom bankenes transaksjons- og administrasjonskostnader og deres bruk av gebyrer og provisjoner. Vi vil da også vurdere å innføre lovregler som hjemler maksimalsatser for gebyrer og provisjoner. Det er særlig viktig å unngå at gebyrene utformes slik at de hindrer konkurransen mellom kredittinstitusjonene.

En lånekunde bør ha krav på å bli varslet om endringer i lånerenten i rimelig tid. Jeg vil i denne sammenheng vise til det arbeid som nå pågår i regi av Forbrukerombudet for å komme fram til retningslinjer på dette ormdådet. De nye bestemmelsene om opplysning av effektiv rente, som vil tre i kraft fra 1. mars i år, innebærer forøvrig en omfattende utvidelse av finansinstitusjonenes opplysningsplikt ved renteendringer. Regjeringen vil legge vekt på at forbrukerne skal bli gjort godt kjent med de rettigheter de nå får.

Verftsindustrien i Vestfold

Behovet for omstilling og nyskapning i industrien er ingen ny erfaring i dette fylket. Skipsfartskrisen på 70-tallet skapte behov for omstillinger i den omfattende verftsindustrien. Her gjorde oljefunnene i Nordsjøen det mulig med omstilling til oljevirkosomhet. Og fortsatt arbeides det med ettervirkningene av denne omstillingsprossessen.

Det gjelder i Horten, hvor Regjeringen i fjor høst valgte å satse på omstilling og industriutvikling framfor konkurs.

Akkorden ved Horten Verft er nå gjennomført. Det gamle selskapet er under nedbygging - og Horten Industripark under oppbygging.

Det nye selskapet er i dag 100 % eiet av A/S Horten Verft, men planene er at de nye virksomhetene og de ansatte skal komme inn med eierinteresser.

Ved årsskiftet var det inngått avtaler med 13 selskaper som skal etablere drift i industriparken. Dette er selskaper som representerer et bredt spekter av industri og annen virksomhet. Tilsammen vil disse sysselsette omlag 300 av de tidligere ansatte på Horten Verft. I tillegg kommer firmaer som har gitt beskjed om at de ønsker å etablere seg i industriparken, men der det ennå ikke er klart hvor mange medarbeidere de har behov for.

Av de tidligere ansatte på Horten Verft, er det nå 50 som ikke har funnet nytt arbeid, i industriparken eller utenfor. For de eldre ansatte arbeides det med å nå frem til en avtale om førtidspensjonering.

Også ved de andre verftene i dette fylke har det vært nødvendig med omstillinger og endringer. For vel 15 år siden hadde fylket noen av de større skipsverftene i Norge. Nå bygges det ikke lenger store skip i Vestfold.

Noen av verftene er omstilt til offshore-virksomhet. Dessverre har utviklingen i oljeprisene ført til større usikkerhet for utsiktene også i denne næringen. Lavere oljepriser rammer leteaktiviteten og de aktiviteter som knytter seg til den.

Selskapene sparer ved å utsette gjenværende boreforpliktelser, og de lar være å lete på blokker hvor sannsynligheten for store funn er liten.

Fram til i dag har nivået på letevirksomheten økt fra år til år. 1985 markerte et høydepunkt med 50 påbegynte lete- og avgrensingsbrønner. I 1986 vil antallet bli noe lavere - i underkant av 40 brønner. I 1987 må vi vente en ytterligere

nedgang. Sannsynligvis vil bare 20-25 hull bli boret. Hovedsaken er imidlertid ikke å vurdere letevirksomheten opp mot et toppår med gunstige priser, men å legge til rette for at nivået gir et rimelig tempo i kartleggingen av ressursene.

Skipsfarten.

Når det gjelder skipsfartsnæringen er den internasjonal, og derfor sterkt følsom overfor svingninger i verdensøkonomien og konkurranse fra andre land.

90 prosent av Norges handelsflåte opererer i trafikk mellom andre land, og er derfor spesielt følsom overfor påvirkninger utenfra.

De fleste tradisjonelle skipsfartsland har i mange år opplevd store problemer i næringen, med bl.a. en sterk reduksjon i tonnasje under eget flagg. Problemene har økt i løpet av de siste årene.

Det er i Stortinget enighet om at skipsfarten må behandles på linje med andre næringer. Dette tilsier bl.a. at omstillinger i næringen må fortsette, slik at skipsfarten også i fremtiden kan være en positiv bidragsyter til norsk økonomi og valuta-inntjening.

Det som er viktig nå, er å finne løsninger som best mulig kan oppfylle disse målene.

Jeg vil ikke legge skjul på at nødvendige tiltak fra myndighetenes side kan virke harde for mange. Dersom vi ikke gjør noe, vil imidlertid resultatet for mange bli enda verre. De tiltakene vi nå arbeider med, vil bety en bedre mulighet for å sikre norske arbeidsplasser. Og da tenkner jeg både på arbeidsplassen til sjøs og arbeidsplasser på land som er avhengig av at vi fortsatt har en sterk skipsfartsnæring knyttet til Norge. Det dreier seg her både om å sikre arbeidsplasser og å ta vare på og utvikle et kompetansemiljø der vi i Norge har mulighet for å være blant de ledende i verden også i framtida.

Regjeringen la allerede i desember fram de retningslinjene som vil ligge til grunn for vår skipsfartspolitik.

Virkningen av denne framleggingen var positiv - den sterke utflaggingen er nå stilt i bero i påvente av den skipsfartsmeldingen vi skal legge fram med det første.

Frihetsdebatten

Vi trenger nytenkning og nyskapning, ikke bare i næringslivet, men på alle områder innen privat og offentlig virksomhet. Vi må bruke utstyr og bygninger på en måte som gir oss mer igjen for det som er investert. Vi må se på mulighetene for å løse opp bindingen mellom arbeidstid og åpningstid. Det kan ikke bare gi oss økt effektivitet og produktivitet, men også større fleksibilitet og en lettere hverdag.

Vi må sette det enkelte mennesket i sentrum og trekke alle med for å utløse nye krefter, nye ideer og nye initiativ. Vi når lengst når alle er med og får yte sitt. Det gjelder i den enkelte bedrift, på det enkelte kontor - og det gjelder vårt samfunn som helhet.

For Arbeiderpartiet vil det alltid være en sentral målsetting å skape et samfunn som gir større frihet og nye muligheter for enkeltmennesket. Da er fordelingspolitikken og velferdspolitikken sentral.

Den generelle velferdspolitikken er en bærebjelke i vårt velferdssamfunn. Utbyggingen av fellesskapsløsningen - fra barnehage og skole til helsevesen og eldreomsorg - har bygget på den prinsipielle holdning av det er behovene som skal styre tilbudene. Det er den eneste mulige utgangspunkt hvis vi skal sikre en rettferdig fordeling av de tilbud og den service samfunnet skal yte den enkelte, og sikre trygghet ved sykdom og alderdom..

Men vi må stadig spørre: Dekker vi behovene godt nok? Yter vi de tjenester folk spør etter og har behov for. For det er den enkeltes behov som må være utgangspunkt for de tjenester

vi skal yte. Derfor må offentlig sektor fornye seg og tilpasse tilbudene til det folk spør etter.

Vi må også være åpne for nye typer fellesskapsløsninger.

Vi satser på en annen linje enn den borgerlige regjeringens spesielle privatiseringkampanje. Vi ønsker å forbedre de offentlige tilbudene gjennom effektivisering og nytenkning. Vårt arbeid tar blant annet sikte på et konkret handlingsprogram for statlig sektor.

Innenfor helsevesenet har vi allerede tatt en rekke viktige initiativ for å bedre kapasiteten og fjerne flaskehalsene.

Ved to sykehus - i Tromsø og i Volda - skal vi se nærmere på hvordan disse forholdene er med på å begrense sykehusenes muligheter for rasjonell drift. Prøveprosjektet vil omfatte både sykehusets indre liv og forholdet til omverdenen. Det vil gå på ledelses- og samarbeidsformer innad og på samarbeidet med kommunehelsetjenesten. Sykehusene skal fristilles så langt det er mulig i forhold til det fylkeskommunale regelverk.

Den viktigste målsettingen med forsøkene er å få bedre resultater, både på den enkelte avdeling og sykehuset som helhet.

Det er på en slik måten vi kan bedre effektiviteten i helsevesenet, utnytte investeringene bedre og angripe køene, samtidig som vi sikrer at retten til helsetjenester ikke gjøres avhengig av økonomi og geografi.

Vi har allerede sett av dette er en linje som nytter. Ved flere sykehus er køene og ventetiden kuttet ned gjennom bruk av bedre utstyr, gjennom nytenkning og et bedre samarbeid over avdelings- og faggrenser.

Men - selv om vi kan oppnå mye på denne måten, må vi også være forberedt på å bruke en større del av vår nasjonale inntekt i årene som kommer til helseformål. Det er nødvendig på grunn av de nye muligheter som medisinen gir og fordi vi får et økende antall eldre.

Jeg vil igjen minne om at norsk helsevesen ikke bare er blant verdens beste - men også blant de rimeligste. Vi bruker en langt mindre del av vår nasjonale inntekt til helsetjenester enn mange andre land.

I vårt land må vi se det som en forpliktelse å motarbeide køene, sikre en høy standard og likeverdige tilbud. Vi må satse på den utvikling og de muligheter som kan hjelpe syke til å bli friske, eller som kan gi våre eldre trygghet og et rikere liv.

Dette er ett eksempel på hvordan vi må arbeide på alle områder, ikke bare på helsesektoren. Dypest sett er dette grunntanken bak hele vår Frihetskampanje. Hvordan kan vi organisere samfunnet slik at vi øker den enkeltes frihet og velferd ?

Vi er inne i noen vanskelige og krevende år etter en periode med store oljeinntekter, da vi la for liten vekt på fremtiden og de krav den stiller.

I denne situasjonen er det også grunn til å minnes ordene til briten Rutherford: "Vi har ikke mere penger, da blir vi nødt til å tenke".

Vi må hjelpe hverandre til å gjøre tingene bedre, samarbeide for at summen av vår innsats skal bli større.

Frihetsdebatten er et viktig redskap for å finne nye svar på dagens og framtidens utfordringer. Jo flere som deltar i den, jo bedre grunnlag får vi for å trekke opp de nye linjene i politikken. Til nå har frihetsdebatten vakt stor interesse og aktivitet både i og utenfor Arbeiderpartiet. Vi skal sørge for fortsatt debatt om de neste temaene frihetsdebatten skal ta opp.

Frihetsdebatten skal også prege vår politikk fram mot kommune- og fylkestingsvalget til høsten. Det som skjer i kommuner og fylker har direkte tilknytning til de spørsmålene frihetsdebatten tar opp. Det er her mange byråkratiproblemer

må løses. Det er her behovet for bedre service og tilgjengelighet må dekkes. På den måten blir frihetsdebatten konkret. Spørsmålene den reiser knytter seg mye til problemer folk møter i hverdagen.

Arbeiderpartiets utfordring ligger nettopp der.